

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Ocak 2024

Cilt/Volume: 2024

Sayı/Issue: 1

Afşar Timuçin'in Sanat ve Estetik Anlayışının Bilimle Olan İlişkisi Üzerine Bir İnceleme

A Study On The Relationship Of Afşar Timuçin's Understanding Of Art And Aesthetics With Science

Aydın Yazğan*

Gülbahar Rençber**

Özet

Bu makalede Afşar Timuçin'de sanatın bir bilim olup olmadığı tartışılmıştır. Geleneksel anlamda iki ayrı uç olarak görülen sanat ve bilimin Timuçin söz konusu olduğunda nasıl bağdaştığı irdelenmiştir. Zira iki kutupta yer alan sanat ve bilimin nasıl birleştirildiği konuyu araştırmaya değer kılmaktadır. Türkiye'de sanat felsefesine önem veren isimlerden biri olan Timuçin, sanat ve bilimin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Hatta ona göre sanat ve bilim benzerlikleri söz konusu olduğunda ayrı düşünülemezler. Timuçin'in bu düşünceleri onu estetik alanında ilginç bir yere oturtmaktadır. Çünkü o estetiğin bir bilim olması gerektiğini savunmaktadır. Bu minvalde Timuçin'in düşünceleri sanat-bilim ve estetik-bilim ilişkisi çerçevesinde araştırılmıştır. Son olarak da çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afşar Timuçin, Bilim, Estetik, Güzel, Sanat.

* **Sorumlu Yazar/Corresponding author:** ronyazxan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8271-3842.

** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, gulbaharrenber@icloud.com, ORCID ID: 0009-0003-0512-0191.

Atf/Citation: Yazğan, A., Rençber, G. (2024). Afşar Timuçin'in Sanat ve Estetik Anlayışının Bilimle Olan İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. 2024 (1), 106-126.

Geliş/Received: 23.12.2023

Kabul/Accepted: 21.01.2024

Abstract

In this article, it is discussed whether art is a science in Afşar Timuçin. It has been examined how art and science, traditionally seen as two separate extremes, are compatible in the case of Timuçin. Because how the two poles of art and science are combined makes the subject worth researching. Timuçin, one of the names that attach importance to the philosophy of art in Turkey, states that art and science are interconnected. In fact, according to him, art and science cannot be considered separate when it comes to their similarities. These thoughts of Timuçin place him in an interesting place in the field of aesthetics. Because he argues that aesthetics should be a science. In this regard, Timuçin's thoughts were researched in the context of art-science and aesthetics-science relationship. Finally, a general evaluation of the study was made.

Key Words: Afşar Timuçin, Art, Aesthetics, Beautiful, Science.

Giriş

Sanat ve bilim söz konusu olduğunda gerek ikisinin tarihsel süreçteki işlevleri gerekse konumları göz önünde bulundurulduğunda her ikisinin de kendi alanları bağlamında faaliyet sürdürdüğü ve bu minvalde ürün ortaya çıkardığı görülmektedir. Buradan hareketle ortaya çıkan sanat-bilim ilişkisi üzerine yapılan tartışmalar önem arz etmektedir. Konuyla bağlantılı olarak Timuçin bu iki alanın özsel anlamda benzerliklerinin olduğunu ve sanat ve bilimin birbirine göbekten bağlı olduğunu savunmaktadır. “Özüne baktığımızda sanat ve bilim birbirinden ayrı düşünülme-yen insan etkinliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Birini diğerinden üstün tutamayacağımız bu iki etkinliğin her ne kadar Rönesans’la birlikte aklın öne çıkması noktasında ayrıldığı ifade edilse de tarihsel süreçte Apollon (aklın temsili) ve Dionysos (zevkin, duygunun temsili) ayrımı sanat ve bilim ayrımını temsil ediyor görünmektedir” (Yılmaz, 2014: 92). Fakat bu ayrım bile onların yine de birbirine bağlı olduğunu gösterir. Hegel’in dediği gibi ayrım aslında bağlantılılığın ayrımıdır. Bu bakımdan sanat ve bilim keskin hatlarla birbirinden ayrılamaz. Zira Apollon ve Dionysos ayrı düşünülemez. Antik Yunan mitolojisinde iki önemli Tanrı olan Apollon ve Dionysos, bilim ve sanatın iç içe olduğunu ifade etmek adına önemli bir yerde durmaktadırlar. Zira Apollon ve Dionysos’un sahip oldukları özellikler göz önünde bulundurulduğunda ne kadar ilinti içinde ve birbirini tamamlayan Tanrılar oldukları görülmektedir. “Apollon ölçüyü, sınırlamaları, normları belirlerken Dionysos hazzı ve coşkuyu temsil etmiştir. Bu niteliklerin biri olmadan diğerinin olamayacağı, bir arada bulunarak birbirini tamamladıklarını gösterir” (Düz, 2011: 1). Dolayısıyla sanat ölçsüz, bilim ise coşkusuz olmaz. Çünkü sanatta da bilimde de bir ürün ortaya çıkarmak için iki önemli güce/yetiye ihtiyaç vardır: Akıl ve motivasyon. İkisi birlikte olmadı mı(!) yani akıl ve duygu birbirinden kopuk oldu mu(!) sanat ürünü de bilimsel bir icat ya da çalışma da ortaya çıkması zayıf bir ihtimal olarak kalacaktır. Sanat ve bilim arasındaki bu ilişki felsefe söz konusu olduğunda daha bariz görünmektedir. Örneğin Descartes bu üç yapının (felsefe, sanat, bilim) birbirini destekleyici bir kenetlenme içerisinde olduğunu savunur. Timuçin, Descartes’ın sözlerini şöyle aktarır: “Derin düşüncelere, filozofların yazılarından çok şairlerin yazılarında karşılaşılıyor olmamız şaşırtıcı görünebilir. Bunun nedeni şairlerin heyecanla ve imgelem gücünün etkisiyle yazıyor olmalarıdır. Çakmaktaşında nasıl kıvılcımlar varsa (ateş kıvılcımları) bizde de bilimin kıvılcımları vardır. Filozoflar onları uslarıyla ortaya çıkarırlar; şairler onları imgelemeyle ortaya koyarlar: kıvılcımlar o zaman daha çok parlar” (Timuçin, 2004: 425). Bu durumun böyle olmasını sağlayan şeyin, insanın tamamıyla salt bir rasyonel varlık olmamasında yatmaktadır. Çünkü Heidegger’in deyişiyle insan bir dünya-içinde ve birtakım ruh durumlarıyla var-oluşur (Heidegger, 2001). Var-oluşması da sadece ratio yapısından gelmemektedir. Bu bakımdan

insan cam fanusun içinde yer alan ve dünyadan, duygulardan izole icat yapan bir varlık değildir. Ayrıca insan yine salt duygu yüklü bir varlık da değildir. Eğer böyle olsaydı insan, kendi varlığından bihaber yaşayan ve duygu patlaması içinde olan bir varlık olurdu. Bu yüzden insan akıl ve duygunun karışımı bir iksirdir. Bundan dolayı sanat ve bilim adına ortaya çıkan ürünler birbirinden bağımsız olmamaktadır. Her ne kadar çalışma sahası birbirinden farklı görünse de sanat ve bilim, özellikleri bakımından birbiriyle ilişkilidir.

Sanat duyguyu, bilim ise akli temel alır. Bilim doğa olaylarını nedensellik ilişkisine dayalı deney ve gözlem üzerinden açıklamaya çalışır. Sanat insan yaşamından esintiler ile duyguyu ifade etmeye çalışır. Biri doğa olaylarını aklın kalıpları içinde ortaya koyma çabasında iken diğeri ise insanın iç yaşantısını duygu ile ifade etme çabalamaktadır. Fakat biri akli ön plana alırken duyguyu yok saymaz; diğeri duyguyu ön plana alırken akli yok saymaz. Sanat ve bilim yönleri ve özellikleri açısından farklı olsa da daima birbiriyle ilişkilidir. Dolayısıyla sanat ve bilim bugün her ne kadar birbirinden ayrı düşünülen iki alan olmuş olsalar gelişen teknoloji bağlamında yeni sanat fikirlerinin; sanat ve bilimi birlikte çalışmaya itmektedir. Bu çerçevede yapılan sanat ve bilim çalışmaları da bu iki alanı birbirinden ayrı düşünme fikrini ortadan kaldırmaktadır. “Bilim ve sanat üzerine yapılan çalışmaları göz önünde bulundurduğumuzda yaratma-yaratıcılık, öznellik-nesnellik, teknoloji ürünlerinin sanata etkisi, gerçeklik kavramının bilim ve sanatta irdelenmesi gibi konular bilimsel ve sanatsal üretimler arasındaki farklılıkların, benzerliklerin gösterilmesi ve ayrıca gelişen teknolojinin sanatsal tasarım, uygulama ve sergileme olanakları açısından önemlidir” (Yılmaz, 2014: 92).

Toplumsal bir varlık olan insan, diğer canlılar gibi yaşamını devam ettirmek için mücadele etmiştir. Temel ihtiyaçlar ve gereksinimler doğrultusunda tarım, hayvancılık, avcılık gibi işlerle meşgul olmuş ve pratiklik açısından icatlar, taktiklerde bulunmuştur. İnsan akli faydalı işlerle ilgilenirken aynı zamanda da düşünüş evresinde resim, heykel, çömlek yaptığı ve doğayı anlama, anlamlandırma içinde duygularını ifade ettiği görülmektedir. Bu da gösteriyor ki insan ilk yaşayış dönemleri olan ilkçağda, kendi varlığını sürdürmeye çalışırken doğanın katkısıyla farkında olmadan bilim (ilkel anlamda objenin dönüştürülmesi, doğada saf anlamda olmayan, insan eliyle daha çok pratiğe dayalı olarak ortaya çıkarılan ürün) ve sanatla (bunları birbirinden ayırmadan) ilgilenmiştir. İnsan tarihinin arka planında ve de her döneminde yapılan çalışmalarda bilim ve sanatın sürekli bir etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla birbirinden ayrı düşünülen bilim ve sanat kendi aralarında sürekli etkileşim halindedir. İnsan eylemi olan sanat ve bilim ilişkisinde beynin yapısı ve işleyişine bakıldığında ne kadar ayrı yönelimler olduğu görülmektedir. Fakat beynin ayrı bölgelerinde farklı fonksiyonlar işlenmiş olsa da bazen beynin bu ayrı bölgelerinin fonksiyonları birbirini desteklemektedir. Her ne kadar

ayrı bölgelerin üzerine düşen görevleri birbirinden ayrı olsa da birbirinden bağımsız değildir. Duygu düşünceyi; düşünce duyguyu her zaman beslemektedir. “Örneğin; Leonardo da Vinci için sanatçı olduğu kadar bilim adamıdır da denilmektedir. O bilim alanında başarılı çalışmalara imza atmıştır. Yine Einstein’ın çalışmalarında Dostoyevski’den ne kadar etkilendiğini açıkça ifade etmesi ve çok güzel keman çalması bilim adamlığı ve sanatçılık özelliğinin birlikte de olabildiğini göstermektedir” (Ömerustaoğlu, 2004: 104-105). Dolayısıyla sanat ve bilim ilişkisi söz konusu olduğunda beynin işleyişi iki bölgenin birbiriyle etkileşimli çalıştığını göstermektedir. “Bu anlayış doğrultusunda, bilimle sanat, bilim adamıyla sanatçı arasında bilgi tarzına bağlı yakınlıklar bulunduğu gibi hem yaratıcılık bakımından hem de dünyaya, yaratıcılığa bakış açısından da büyük paralellikler bulunmaktadır” (Alioğlu, 2010: 220). Sanatsal alanda var olandan gerçekte var olmayan bir şeyi yaratma durumu bireyin sanatsal başarısını ifade ederken, aynı zamanda bilim alanında bireyin dönemine hâkim olan paradigmaya karşı gelmesini sağlamayı ve onu bilimsel yaratma başarısı ortaya çıkarmasını ifade etmektedir. Yaratıcılıkta insan başarısı sadece sanat üzerinde değil, bilim üzerinde de kendini göstermektedir. Bir sanat eseri yaratma ya da bir paradigmayı çözmeye her ne kadar farklı yollar izlenmiş olsa da insan başarısı ortaktır ve sanatçı da bilim insanı da *yaratıcıdır*. Bu varsayım yine bizi sanat ve bilim arasında doğrudan veya dolaylı bir ilişkinin olduğu tezine götürmektedir.

Yaratma etkinliğinin ortaklığı yanında bilim ve sanatın kesiştiği bir başka yer ise özgürlüktür. İnsanlık tarihine göz atıldığında özgürlüğün, hoşgörünün yaygın olduğu dönemlerde sanat, felsefe ve bilimin kendini aktif bir şekilde ortaya çıkardığı görülmüştür. Örneğin Antik Yunan’da demokratik yapı, hoşgörü ve özgürlük (herkes için olmasa da) hâkim olduğu için burada ortaya çıkan sanat, felsefe ve bilim çalışmaları insanlık tarihi için önemli bir konumda bulunmaktadır. “Bu; bilim ile sanatın, kendilerini dışlaştırmaları var etmeleri konusunda serbest ve güdümsüz olmaları anlamına gelir. Çağın buyruklarına boyun eğmeden, nesnel koşulların yönlendirmesi nedeniyle zorunluluğa bağlanmadan, sadece kendi iç doğalarına göre serbestçe var olmalarıdır. Özgürlük olmasaydı ne Shakespeare ne Goethe ne Newton ne Faraday ne de Pasteur yetiştirirdi. O olmasa, ne halk için konforlu evler olurdu ne demiryolları ne telsiz telgraf ne salgınlara karşı korunma çareleri ne ucuz okuma kitapları ne kültür ne de herkese açık sanatlar” (Alioğlu, 2010: 222). Yaratma ve özgürlük arasında sıkı bir ilişki vardır. Yeni bir şey (sanatsal veya bilimsel ürün, aktivite) ortaya koymak adına yaratma özgürlüğe muhtaçtır. “Sanat da yaratıcı bir süreç olduğu için özgürlüğe gereksinim duyan bir insan eylemidir. Yaratma, kendi gerekleri, amaçları dışında başka bir zorunluluk, bir neden tanımaz. Başka bir deyişle, en azından teoride, sanatın estetik zorunluluklar dışında boyun

eğebileceği bir zorunluluktan söz edilemez. Sanatın doğasında başkaldırı vardır” (Alioğlu, 2010: 223). Bu bakımdan sanat özgürlüğe, yaratmaya tutkundur. Tarihe bakıldığı zaman ket vurulan sanatın yeni bir dalda kendini açıldığını görürüz. “Sanata konan yasaklar, olsa olsa yaratmanın yönünü değiştirebilir, ama yok edemez. Belki soyuta iterler. İslam’da resim günah sayıldığı için yeteneği olanların minyatüre, çiniye, hattatlığa, süslemeye yönelmesi gibi” (Alioğlu, 2010: 223). Aynı şekilde bilimin doğasında da bir başkaldırı, isyan ve kendini açılma vardır. Başka bir deyişle bilim her ne kadar teknoloji, politika, kâr, hesap üzerinden ele alınsa da veya arkasında duran kültürel yapısı yok olmuş olsa da bilim de sanat gibi konan yasalara başkaldırmaktadır. Bilimle ilgilenen bilim insanları farklı açılardan yaptıkları çalışmalarıyla bilimin özgünlüğünü, özgür yapısını korumaktadır. Dolayısıyla sanat ve bilim özgürlük açısından konan yasalara rağmen yaratma ve başarı gösterme gayretindedir.

Doğada açık veya seçik bilinmeyen simetri (altında yatan giz), harmonik denge bulunmaktadır. Bir şey açık ve/veya seçik olurken aynı zamanda bilinmeyen bir simetri taşıyabilmektedir. Bu doğanın ve hakikatin gizlenmeyi sevmesi ile ilgilidir (Heraclitus, 2003). Sanat alanında sanatçı, bu açık veya seçik bilinmeyen simetrisinin sezgisiyle insan yaşamını duygular aracılığıyla ifade eder. Sanatçı etkileşim halinde olduğu doğa içinde ışık, ses, görüntü, ahenk, uyum kavramlarında açık veya seçik bilinmeyen simetrisinin sezgisiyle *yaratıcılık* yönünü kabartarak ortaya başarılı eserler koymaktadır. Sanatçı bir nevi yaratandır, doğanın bağrında gizlenmiş olanı varlığa getirendir. Sanatçı doğada güzeli yarattığı sürece estetiğin ömrünü de uzatmaktadır. Sanatçı gizli olan simetriden sezgisel olarak yararlanmaktadır. Sanatçı bu simetriden sezgisel olarak ne kadar yararlanırsa sanat eserleri de o kadar estetikten payını almış olur. Sanatçı; şiirde ahenk, müzikte nota, resimde renk yani doğada ışık ve seste olan gizli simetriden sezgisel olarak yararlanır. Buna benzer bir durum bilim insanı için de geçerlidir. Çünkü bilim aynı zamanda doğada (*physis*) saklı olanı açığa çıkaran bir faaliyettir. Eş deyişle bilim doğada uykuda olan logosa kulak verir ve onun yasalarına ulaşarak, onları ifşa etmeye çalışır. Bilim *physis*'in gizini açmaktır. Bilim insanı da sanatçı gibi bilimsel yasaların gizli simetrisinden sezgisel olarak yararlanmaktadır. Bilim insanı simetriden sezgisel yararlanıp araştırmalarını yapar ve bunu yaparken de en az sanatçı kadar estetikten pay alır. Örneğin, “Baumgarten’in estetiği bir bilgi kuramı olmasının yanı sıra aynı zamanda bir çeşit mantıktır. Onun gözünde estetik, duyuşal bilginin mantığıdır” (Yazıcı, 2018: 104). Baumgarten’in estetik (*Aesthetica*) anlayışı hem duyuşal hem de akılsal bilginin izlerini taşımaktadır. O, estetiği duyuşal bir bilginin mantığı olarak ifade etmektedir. Ona göre hem sanat hem de bilim yetkin ve doğru bilgiye ulaşmayı hedeflemektedir. Estetik duyuşal bir bilginin yetkinliği ve doğruluğunu amaçlarken bilim de akılsal bir bilginin yetkinliğini ve doğruluğunu

amaçlamaktadır. Ona göre “estetik alanı” öyle kapsamlı ki hem (sanat) duysal bir bilgi hem de (bilim) akısal bir bilgiyi içerir. Bu minvalde estetik alanı, sanat ve bilimin iç içe geçtiği bir çehrede kendini ortaya koyar.

Çalışmanın hatları içerisinde kalarak, sanat ve bilimin ilişkisi yaratma kavramı etrafında buluşmaktadırlar. Her ne kadar sanat ve bilim ayrı iki kavram olarak düşünülse de ortak buluştukları konular bulunmaktadır. Bu da sanat ve bilimin sürekli birbiriyle uzak değil yakından etkileşimde olduğunu gösterir. Tarih sürecinden günümüze kadar sanat ve bilim insan eylemlerinin bir sonucu olarak sürekli bir ilişki halinde olmuştur. Günümüzde gelişen teknolojinin ilerlemesi sanata bilimi, bilime sanatı dâhil etmiştir. İnsan beyninin kompleks yapısından kaynaklı olarak sanat ve bilimin çalışma alanları ayrı olsa da kesiştikleri, birleştikleri noktalar her zaman olmaktadır. Bu doğrultuda sanat ve bilimin ilişkisine genel bir bakış sunduktan sonra şimdi Timuçin’in sanat-bilim ilişkisine detaylı bir şekilde bakılabilir.

1. Timuçin’in Sanat ve Estetik Anlayışının Bilimle Olan İlişkisi

Afşar Timuçin (1939-...) sanat anlayışını izah ederken insanın çocukluk dönemine vurgu yapmaktadır. Ona göre sanat anlayışının filizlenip, şekillenmesinde çocukluğun önemi büyüktür. Zira çocukluk insanın dünyaya ilk adımı, ilk teması, ilk yönelimi ve dünya hakkında ilk örüntünün başladığı dönemlerden biridir. Dolayısıyla dünya ve sanat anlayışımızın çocuklukla bağlantılı olduğu görüşü temelsiz bir görüş olmamaktadır. “Timuçin sanatın özünü çocuklukta bulur. Hayatla ilgili ilk karşılaşmalar ve ilk çıkarımlar sanat için birer başlangıç noktası olur. Düşüncenin çocuklukta saf hali, çocuğun dünyaya heyecanla yönelişi ve bu yönelişle yaşadığı deneyimler onun iç dünyasının taslağını oluşturacaktır” (Sekban, 2022: 39). Timuçin’e göre çocukluğumuzda iyi veya kötü durumlarda duysal olarak edindiğimiz ilk örnekler sanatımızın oluşmasında kaynaklık etmektedir. “Demek ki sanatı vareden gerçek yaratıcı etkinliği bütün boyutlarıyla görebilmek için çocuklukta büyüklüğe, bilinçten bilinçdışına, ustan usdışına, kavramdan düşe ve düşleme uzanmak gerekiyor” (Timuçin, 2013a: 105). Başka bir ifadeyle açıklanacak olursa:

“Timuçin sanatsal yaratıda mühim olanın çocuksu bakışı muhafaza etmek olduğunu savunur. O, çocukluğun gizlerinde kişiliğin köklerini bulur ve ona göre bu kökler de sanatçının doğuş ortamının ta kendisidir. Çünkü çocuklukta bilinçdışına yerleşen izlenimler, kişiliğin gelişiminde azımsanamayacak bir paya sahiptir. Bu izlenimleri okuyan ve anlamlandıran bilinç, büyük ölçüde kişiliği belirleyen bir veri deposu oluşturur. İleriki yıllarda bu izlenimlerin, mizacın ve kültür çevresinin de işin içine girmesiyle oluşturulan kişilik, âdeta sanatçının sanatına yansıtacağı bir ‘bilge gölge’

oluverir" (Sekban, 2022: 40).

Burada psikanalitik bir tavır takınan Timuçin, çocukluk döneminde karşılaşılan her şeyin bilinçdışına depolandığı ve hacmi tahmin edilemeyen bu bilgi deposunun insanın ileriki yıllarda hayata karşı duruşunu ortaya çıkarmaktadır. Konuyla bağlantılı olarak çocukluk dönemi insanda sanatçı ruhun oluşmasına önayak olmaktadır. Yani Timuçin yeteneğin çocukluk döneminde kazanıldığını savunmaktadır. Timuçin yetenek kavramının doğuştan gelmediğini çocukluk dönemimizin alacakaranlık yerinde gizlendiğini belirtir. Çocukluğumuzda ilk deneyimlerinde kendini gösteren bilinç belirtilerimiz ve alacakaranlıkta gizlenen yeteneğin farkına varma çabası sanatsal yaratmayı ifade etmektedir. O sanatsal yaratmanın doğuştan gelmediği, bunun çaba ile ortaya konulduğu görüşündedir. Timuçin'e göre birey bu çabanın farkına varması için yoğun bir eğitim sürecinden geçmesinin gerektiğini ve kendisinde var olan sanatsal yaratmanın ancak bu eğitimle farkına varacağını belirtir. "Küçüklerin eğitimi sorunu özellikle müzikte çok önemli bir yer tutuyor. Geniş ölçüde teknik bilgiyi gerektiren bir alanda çocukların ürküntüye kapılmadan sanata başlayabilmeleri öğretmenin iyi bir büyücü olmasını gerektirir" (Timuçin, 2013b: 109-110). İyi bir büyücü ile çocuk yaratma duygusunu ortaya çıkaracaktır.

Timuçin'e göre çocukluk dönemi edinilen izlenimleri ve bakışları büyürken içimizde ne kadar korursak sanatsal yaratma çabası ya da isteği o kadar oluşur. Büyürken içimizdeki çocuksu yanımızı koruyamadığımız takdirde izlenim ve bakış açımız, yaşamımızda bir çıkar gözetmeye yönelir ve sanatsal yaratmaya gözümüz kör olur. Çünkü ona göre çocukluğun ilk izlenim ve bakış deneyimleri ancak insanı sanatsal yaratmada iyi yorumlayabilir. İnsanın ortaya çıkıp şekillenmesi üzerinde duran Timuçin, çevre ve bireysel çabanın önemi üzerinde durmaktadır. O, sanatçının sanat anlayışının bu temel üzerinde oluştuğunu iddia etmektedir:

"Timuçin'in sanatçıya biçtiği rol, doğuştan getirilen yetenekler doğrultusunda şekillenmez. O, sanata ulaşma serüvenini bahsedilen bir meziyette değil, bireysel çabada görür. Onun sanatçıdan beklentisi; doğuştan getirdiği yeteneğini, zamanı belli olmayan bir esinle harmanlaması değildir. Onun beklentisi, sanatçının bir öze ulaşma, bir görü elde etmesi işidir. Yani bir farkındalık durumu olan, yüksek bilinç seviyesine ulaşma işidir. Böylelikle sanatçı perspektifini genişleterek, insana dair pek çok yaşam gerçeğini dile getirebilme imkânı bulur" (Sekban, 2022: 41).

Alıntıdan anlaşılacağı üzere, sanatçı ve sanatın çevreden kopuk olmadığı, yaşamla sıkı bir bağ içerisinde kendini gösterdiği görülmektedir. Hatta ona göre?? sanatın insanın çocukluğuyla bir ilişkisinin olması onu insana en yakın alan yapmaktadır. Sekban'ın Timuçin'den aktardığına göre; sanat tüm alanlar içerisinde insana en yakın olan, insanı en iyi

okuyan alandır ve Timuçin sanatın salt sanat amaçlı yapılması fikrine katılmaz ancak sanatın muhakkak estetik kurallar çerçevesinde var edilmesi gerektiğini savunur (Sekban, 2022: 41). Timuçin'e göre sanat; insan içindir ve yaşamdan geldiği için insanlar arasında bir bağ oluşmasını sağlar ve insanlar arasında oluşan bağı kuvvetlendirir. Sanat insanlığın geçmiş ve geleceğin mirası olarak kendini koruyacak ve sanatçıda güzeli yaratma çabasında güzelin güzel kurallarını anlayarak, düşünerek, tartışarak insanlık için geleceğin bir öngörüsü olacaktır. "Sanatçının bu güzele ulaşma yolculuğunda; yoğun düşünme, tartışma ve ekleyip çıkarmalarla ulaştığı sonuç, onun sanatının da üstünde yükseldiği zemini oluşturacaktır. Dolayısıyla sanatsal yaratma çabasında güzelin güzel yanını kendisiyle tartışarak ele alan sanatçı aynı zamanda estetiğin kalıbını da yaratmaktadır" (Sekban, 2022: 42). Timuçin sanat anlayışında sanatçının gerçek bir sanat yapıtı yaratmasının anlama ve yorumlama çerçevesinde belirli bir yönelim biçimlerini belirlemesi gerektiğini vurgular. "İnsanın gerçekliğini gelişigüzel yönelimlerle anlamaya ya da ayırtırmaya kalkmak gözleri bağlı kuş avlamaya benzer. Belirtileri yakalamak ve onların arkasındaki gerçekliği görmek için belli bir yönelim biçimini benimsemiş olmamız gerekir. Tek bir yönelim için de olsa bir yordam bulmuş olmamız gerekir. Yöntem kaygısı burada kendini gösteriyor. Yöntem zorunludur" (Timuçin, 2011: 9). Yöntem bir işin nasıl yapılacağına delalet ettiğinden, yöntem olmadan nitelik açısından sağlıklı bir şeyin ortaya çıkması mümkün görünmemektedir. "Bir estetik nesneyi gelişigüzel gözleyen bir izleyici hiçbir şey göremez ya da ilgisiz bazı şeyler görebilir" (Timuçin, 2011: 9). Bu bakımdan her alanda olduğu gibi sanatta da sanatçıya bir metodoloji gerekmektedir. "Sanatta yöntemli bakışı sağlayan daha çok donanımdır, bir başka deyişle görü'dür. Belki de bir ölçüde genel çerçevede ya da tarihsel düzlemde sanatın ya da sanatların bilgisidir" (Timuçin, 2011: 9). Sanatçı yönelim biçimlerini belirlerken bilincinin sınırları içinde özgür olmalıdır. Timuçin'e göre insanı insan yapan *özgürlüktür*. Dolayısıyla özgür olmayan sanatçı yaratma yanını kaybeder ve sanat yapamaz. Özgürlük yoksa sanatta yoktur.

Timuçin'e göre yaşamda sayısız belirtiler bulunur, sanatçı anlamlara ulaşmak için bu sayısız belirtilerin okumasını yapmaya yönelir. Yaşamın karmaşık anlamlar bütünü içinde sanatçının arayıp ve bulduğu şey biraz kendi dışında biraz da kendisiyle alakalıdır. Örneğin sanatsal bir tabloda ağlayan bir çocuğun yüzündeki anlam bizi mutlak bir ortak kavrayışa götürmez ama hepimiz açısından geçerli olacak ortak bir zemin hazırlar. İnsan olmamızın verdiği ortaklık bizi sanatta buluşturur.

"İnsanlık en büyük buluşmayı sanatta gerçekleştirir. Onda yalnız dostlarımızla değil karşıt olduğumuz insanlarla da buluşuruz. Sanatta her zaman gönül işe karışır. Gene de ortak belirtiler vardır: bir kaşını kaldırmış olan adamın düşünmekte olduğunu

düşünürüz. Bir kaşı yukarıda dolaşan pek çok kişinin düşünmekle bir ilişkisi olmadığını bile bile. Bir kaşını kaldırmış öylece duran bir adamın korkuyu yaşadığını söyleyemeyiz: korkunun tepkisi daha başkadır. Ama her şeyi doğru okuduğumuz konusunda her zaman kuşkularımız olacaktır. Ayrıca her şeyi doğru okumak zorunda değiliz ve bizim için her şeyi doğru okumak diye bir zorunluluk yoktur” (Timuçin, 2011: 10).

Sanat eseri her zaman doğru okunmayabilir. Hatta sanatı doğru okuma zorunluluğu kısıkacına da alamayız. Bu yüzden doğru okumak, görmek tamamıyla olanın içinde yatan cevheri görmek ile ilgilidir. Herkes için görmek değil, kendi gözünle görmektir. İşte doğru görme dediğimiz şey budur. Timuçin'e göre sanatın temel çabasının doğru görebilme olduğu karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı anlamlara ulaşmada okumalarını doğru gözle yaptığı zaman başarılı olur. “Sanatta yaşamı doğru görmenin yolu ona olduğu gibi bakmak yani çıplak gözle bakmak değil özel bir gözle bakmaktır. Bunun için özel bir görme gücü olabilmeyi başarmak gerekir. Kendi olarak bakınmayı bilen göz de diyebiliriz buna. Herkesin gözüyle görmek başka kendi gözüyle görmek başkadır. İlk bakışta görüneni görmek başka kendini gizleyeni görmek başkadır. Her bakmanı bir gören diye nitelenmek doğru olmaz. İnsan çok yerde bakar kör'dür” (Timuçin, 2011: 10). Her bakan yani bakmaya çalışan ‘kendini gizleyen’i görüyor denilemez. Bu yüzden doğru görebilmek önem arz etmektedir. Timuçin doğru görme eyleminin sahip olunan felsefi bilgiyle doğru orantılı olduğunu belirtmektedir. Felsefi bilgi artarsa kişinin doğru görme olanağı da artmaktadır. Başka bir ifadeyle sanatçı doğru görebilme çabasını yalnızca felsefe bilgisiyle kazanır. Timuçin'e göre sanatla ilgilenen kişinin felsefe bilgisi eksikse sanat alanına da eksik bilinçle yaklaşmaktadır.

“Düşüncenin eksik kaldığı yer sanatın yetersiz olduğu yerdir. Düşünmek yetmez, iyi düşünmek gerekir. Duygulanmak yetmez, duygularını iyi dile getirebilmek gerekir. Şairler yüksek düzeyde duygulanan kişiler değillerdir, iyi düşündükleri ve şairce düşündükleri için, ressamlar iyi düşündükleri ve ressamca düşündükleri için duygularını ve düşüncelerini başkalarına yansıtmayı iyi bilen kişilerdir. Felsefeden kopmuş insan sanatın alanında da başka bir alanda da çok sorunlu birey değil midir?” (Timuçin,2013b: 30).

“*Felsefeden kopmuş insan sanatın alanında da başka bir alanda da çok sorunlu birey değil midir?*” diye sorar Timuçin. Bu sorusu aslında felsefeye ne kadar önem verdiğini gösterir. Ayrıca felsefenin sadece sanat alanı için değil, daha birçok alanın sorunsuz işlenmesi adına ne kadar elzem olduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan felsefi donanımın artması demek insan faaliyetinde olanların sorunsuz çalışması demektir. Çünkü bir yerde felsefe hayatta ise orada aktif düşünmenin, sanatın, bilimin olduğu söylenebilir. Bu yüzden “ben felsefeden uzağım ama estetikle uğraşıyorum diyen adama gülersiniz” (Timuçin, 2008: 9). Timuçin bu bakımdan

felsefe ve düşünmeye ayrı bir yer ayırmaktadır. “Felsefe bilgisinin ışığına başvurmadan ne fizik alanında ne kimya alanında ne estetikte ne sanat ruhbiliminde sağlıklı bir yere varabiliriz (Timuçin, 2008: 10). Ona göre sanatçı da doğru düşünen kişidir. Eş deyişle sanatçı doğru düşündüğü ve duygularını doğru yansıttığı zaman sanatçdır.

İnsan sürekli düşünen bir varlıktır ve doğası gereği düşünmeden yapamaz. Düşünen bir varlık olan insan, düşünce kalıplarını ancak felsefe disiplini ile genişletebilir. Tek pencereden bakan insan tek alanı düşünürken, felsefe penceresinden bakan insan tüm alanlardan bakmaktadır. Düşünme ve felsefenin veya felsefi düşünmenin evrensel hitap ettiği ortadadır. Zira insan her yerde ve çağda aynı varlık; bu nedenle felsefe bu aynılıktan kaynaklı her insanın düşünmesinin faaliyetidir. İnsan felsefe ile düşündüğü vakit yerelde kendisi evrenselde bütün insanlar için düşünmektedir. Bunun yanında felsefenin bu özelliği felsefe ve sanat arasındaki ilişkiden kaynaklı sanatta da görünmektedir. Yani sanat da yerele sıkışıp kalmayıp, bütün insanlara hitap eden bir forma bürünür.

“Felsefe yapmak bütün insanı düşünmek ya da tartışmaktır, insanı evrensel düzeyde konu edinmektir. Felsefenin pencereleri ne kadar genişse doğru dürüst sanatın pencereleri de o kadar geniştir. Sözü kullandığı için edebiyat felsefeye öbür sanatlardan daha yakın görünür. Oysa yalnız edebiyat değil bütün sanat alanları dünyayı ya da insanı geniş pencerelerden gözlemlemek zorundadır. Ortamına yani köyüne mahallesine kentine bölgesine sıkışıp kalmış hatta ülkesine sıkışıp kalmış sanatçı sanatın yüce amaçlarını gerçekleştiremeyecektir. Sanat insanı duygusal-düşünsel çerçevede bir bütün olarak alır ve onu evrensel koşullarda yani bütün bir dünyanın koşullarında ele geçirmeye çalışır” (Timuçin, 2013b: 30-31).

Timuçin sanatın evrenselliği konusuna değinirken sanatçı ve gerçek sanatçı ayrımı yapmaktadır. Ona göre eğer sanatçının sesi insanlığa dokunmuyorsa orada gerçek sanat ve sanatçıdan bahsetmek mümkün değildir. Gerçek sanatçı, bir işi neden ve ne maksatla yaptığını bilen kişidir.

“Bilinçsiz sanatçı, bir başka deyişle ne yaptığını iyi bilmeyen sanatçı her zaman bir şeyleri bir şeylere denk getirme telaşı içindedir. Şiir yazmaya çalışır roman yazmaya çalışır. Kendisine neden böyle bir işe kalkıştığını sorduğunuzda belki de öfkelenektir. Yapmak istediği işin fikir yapısını kafasında oluşturmamıştır. Gerçek sanatçı bir insan araştırmacısı olduğunu bilir, bunun yoğun bilincine ulaşmıştır, bu yüzden neredeyse bir bilim adamı titizliğiyle ve duyarlılığıyla dünyaya ya da insana yönelir. Onun amacı öylesine şiir yazmak ya da roman yazmak değildir, şiirde ya da romanda insanı ele geçirmektir” (Timuçin, 2013b: 33).

Sanatçı, sanatın hangi dalıyla uğraşırsa uğraşsın yöneldiği temel mesele ‘*insan*’dır ve

insanı keşfetme, araştırma ruhu taşır. Şair olmak için şiir yazan ya da romancı olmak için roman yazan kişi ne şairdir ne de yazardır yalnızca yazmak için yazmış kişidir. Oysa gerçek sanatçı sanat alanının koşulları içinde insanı araştıran ve yorumlayan kişidir. Bununla beraber gerçek sanatçı insanlığa yönelimini felsefenin yol göstericiliğiyle yapmalıdır. Timuçin için felsefesiz bir sanat ve sanatçı hakiki olmamaktadır. Burada sanat ve sanatçı açısından felsefenin pozisyonu, kapkara fırtınalı bir gecede denizde yolunu şaşırılmış bir geminin deniz feneri sayesinde yolunu bulmaya benzer. Gemi denir feneri sayesinde kayalıklara çarpmamakta ya da deniz uçsuz bucaksız derinliğinde kaybolmamaktadır. Fener onu sağ salim karaya taşımaktadır.

“Her sanatçının yetkin bir sanatsal görüye ulaşması böylece ancak ve ancak felsefenin yol göstericiliğinde gerçekleşecektir. Yetkin bir sanatsal görüye ulaşmak bir ölçüde yaşam deneyleriyle kazanılmış olan yatkınlıklarla ilgiliyse bir ölçüde de bilgiyle ilgilidir. Sanatçı uzun sanatsal deneyimlerin de katıldığı bilinçlenmeler sonucu kazanmış olduğu öngörüsüyle dünyaya yönelir, bu çerçevede onun öngörüsünde yalnızca kaba saba teknik alışkanlıklar değil bilincin temel duygusal-düşünsel öğeleri de belirleyici olur, bu duygusal-düşünsel öğeler felsefi bir tutarlılıkta anlaşılabilirliği ve açıklanabilirliği zaman gerçek etkinliklerini ortaya koyabileceklerdir” (Timuçin, 2013b: 36-37).

Timuçin'in sanat anlayışı felsefe ve sanatın ayrılmaz olarak düşünülmesini gerektirmektedir. Sanat felsefeyle birlikte gerçek anlamda bir sanat olabilmektedir. Timuçin bu ikili ilişkiye bir de bilimi ekler ve felsefe-sanat-bilimi birlikte düşünmemizi salık verir. Onun iddiasına göre, felsefe-sanat-bilim kendi alanlarında otoritedir ve insanlık söz konusu olduğunda temelde bir masanın üç sacayağını oluşturur. Her alanın çalışma metodolojisi kendine özgü olsa da tema insan araştırması olduğunda ortaklıkları göz ardı edilemez. Timuçin'in sanat anlayışına yönelik yapılan okumalarda sanatın insana yönelmesi ile bilimin insana yönelmesinin ortak olduğu saptanmıştır:

“Felsefe insana bütünsel ya da bütünleyici bir gözle bakarken, sanat insanı bir bütün olarak ele alırken, insanı hem bir duygu hem bir düşünce varlığı olarak anlamaya çalışırken bilim insan gerçeğini parçalayarak ele alır, onu belli bir yönüyle görmeye çalışır, böylece bilim dünyası ‘bilimler’ oluşturur. Her bilim bir olgular bütününi kendi açısından irdeler: tarih kendi açısından, kimya kendi açısından, toplumbilim kendi açısından dünyaya ya da insana bakar, dünyayı ve insanı yorumlar” (Timuçin, 2011: 20).

Temel sorunu insan araştırması olmayan sanatçı, filozof ya da bilim insanı çalışmalarında insanlığa ulaşması mümkün görünmemektedir. Ayrıca kendinden de uzak kaldığı için çalışmalarında anlamsızlığa boğulur. Felsefe-sanat-bilimin insan söz konusu olduğunda ne kadar yakınlaştıkları fark edilmektedir. Ama insana yaklaşımları, yaklaşma biçimleri kendine hastır. İnsan gerçekliğiyle içli dışlı olan bu üç alanın insanı araştırma

çabasında yaklaşımları farklıdır.

“Bilimler konularını ve yöntemlerini olgularla olan ilişkileri çerçevesinde geliştirirler. Her bilimin ayrı yöntemi ya da yöntemleri ve apayrı bir konusu vardır. Konu ve yöntem ne ölçüde belirginse bilim o ölçüde aydınlık olacaktır. Bilimlerde yöntem öncelikli olarak gözlem ve deneyin koşullarıyla belirgindir. Felsefenin bir tek konusu vardır: insan. Bir bilimin de bir tek konusu vardır: belli bir açıdan insan. Sanatın konusu da tektir: bir düşünce ve duygu varlığı olarak insan. Buna göre felsefenin yöntemi düşünme yöntemidir. Bilimin yöntemi özel açılardan görme ve doğrulama yöntemidir, sanatın yöntemi çok özel ya da çok özgün anlatım yolları bularak insan gerçeğini ortaya koyma yöntemidir. Her üç alanın da insan araştırması olması bu anlamdadır” (Timuçin, 2011: 20).

Timuçin’e göre konu insan araştırması olduğu vakit sanat, felsefe ve bilimden daha derinlere inerek insana dokunur. Sanat bu yönüyle diğer iki alandan sıyrılmaktadır. Çünkü sanat insanı daha derin araştırır: “Kültürün üç alanından biri olan sanat bilimden ve felsefeden ayrı olarak insanı yalnızca ussal bir varlık olarak değil, aynı zamanda bir duygu varlığı olarak ele alırken onun görünmez derinlerine inmeye çalışır. Tüm nesnelliklere karşın insanın ancak sanatta açıklanabilen görünmez gizleri vardır ve estetiğin her şeye karşın bir gizler alanı olması buradan gelir. Bilincin bilinçaltı verimini de her zaman göz önünde tutmak gerekir” (Timuçin, 2011: 22). Timuçin sanatın gizler alanında çalışmaya daha elverişli olduğunu savunur. Çünkü sanat söz konusu olduğu zaman işin içerine düşünmenin yanında duygular da girmektedir. Ve duygular her şeyi tepetaklak edebilmektedir (olumlu veya olumsuz anlamda). Bu minvalde tezini savunmaya devam eder:

“Her üç alanda öncelikle düşünen insan vardır ama sanatta ayrıca uygulanan insan vardır, duygusallığıyla hesaplaşan, duygu dünyasına ters bakmadığı gibi ona sıkı sıkı sarılan. Gülen insanı anladığı gibi ağlayan insanı da anlayan, duygularından utanmayan, duygusallığından sıkılmayan insan vardır. İç dünyamız renk dürbünü gibidir, durmadan değişir ve ondan daha önce hiç duyulmamış ve bir daha hiç duyulmayacak duygular geçer. Her duygu bir defalıktır, akıp geçenler şu ya da bu koşulda zaman zaman birbirini andırırsa da sevinç bazı durumlarda acıya benzese de. Duygu dünyası eşi olmayan şeylerin dünyasıdır” (Timuçin, 2011: 22).

Timuçin’in kendi sanat anlayışını ortaya koyarken sanat ve duyguların temasını öne çıkardığı ve sanatın felsefe-bilimle bağlantısını savunduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu üç alanın çalışma nesnesi kendi alanına uygun olsa da sanatta felsefe ve bilimin alanlarını dışarda bırakmadığı görülmektedir. “Kısacası bilim ve felsefe zorunlu olarak nesnele yönelirken, sanat hem nesnele hem öznele yönelir. Buna göre bilimin işi doğrudur, felsefe hem doğruyla hem

iyiyle ilgilenir, sanat doğruyu ve iyiyi dışlamayacak biçimde güzele yönelir” (Timuçin, 2011: 23). Bu bakımdan sanat-felsefe-bilim sıkı bir bağlantı içerisindedir. Ve bu ilişki kendi içerisinde bir bütün teşkil etmektedir. Bu bütünlük içerisinde felsefenin bir alt dalı olan estetik de vardır. Timuçin bu bağlamda estetiğin felsefenin bir alt dalı olmaktan çıkıp özgürleşmesi ve bilim olması gerektiğini savunmaktadır. Şimdi Timuçin'in estetiğin felsefenin alt dalı olmaktan çıkıp bilim olma çabasına nasıl girdiğine detaylı bakalım.

2. Timuçin'in Estetik Anlayışının Bilimle Olan İlişkisi

Timuçin'in sanat anlayışında sanat, felsefe ve bilimin bir bütün oluşturduğunu belirtir. Bu görüşünü tarihselliği kullanarak temellendirmeye çalışmaktadır. Söz konusu sanat, felsefe ve bilim, insanlık dönemlerine göre şekillenmişlerdir:

“Bilim, felsefe ve sanat bir bütün oluşturucasına etkileşirler. XVII. yüzyıla kadar sanat bilim anlamına da gelen felsefenin dışında geliştirdi, estetik de sanatın az çok uzağında felsefenin bir dalı olarak kaldı. Her çağın sanattan anladığı ya da beklediği başka oldu. En eski zamanlarda, ilk uygarlıklar döneminde sanatın dinsel ya da toplumsal bir işlevselliği vardı. Bu dönemin sanatçısı özgür yaratıcı değildi, bu dönemde yaratmada bireysel etken geriye itilmiş gibiydi. Bu dönemde sanatsal incelik, sanat zanaata yakın olduğu için, sanatçının dolaylı olarak gerçekleştirdiği, belki de amaçlamadan ya da bilincine varmadan gerçekleştirdiği bir özelliği” (Timuçin, 2003: 27).

Sanatın yaşadığı çağın etkisinde kaldığı ve bu doğrultuda ürün ortaya çıkardığı görülmektedir. Sanat dinin hâkim olduğu zamanlarda felsefe ve bilim gibi dinin boyunduruğu altına girmiştir. Dinin baskıyı azaltması gibi sanat, felsefe ve bilim şahlanmıştır. “Yeniçağ'da bilimlerin kendi deney alanlarını oluşturarak, kendi konularını ve yöntemlerini belirleyerek felsefeden birer birer ayrılışı onların kendi özgül alanlarını kurması gibi çok önemli bir sonucu getirdi” (Timuçin, 2003: 28). Bilimlerin felsefeden birer birer ayrılışı bir kopukluk belirtisi değil aksine temellerini felsefe üzerinden tartışarak ortaya koymak anlamına gelmektedir. Felsefe bir disiplin olarak doğru bilgiler ortaya koymayı amaçlar ve bilimlerin ortaya koyduğu doğrulara yönelerek onları birçok boyutuyla irdeler. Her bilginin bilimsel düzeyde doğrulanmayı gereksindiği bir çağda estetiğin bilimsellik yolunda olması doğaldır. “Estetikte sağlıklı bilgilerin üretilebilmesi, estetiğin sallantısız denilebilecek bilgilere ulaşabilmesi ancak bilimselliğin sağladığı bir kazanımla olasıdır” (Timuçin, 2003: 28). Estetik bu bakımdan bilimle kendisini tam olarak ifşa edebilir. Bilimleşen estetikle beraber estetik artık daha sağlam kendi ayakları üzerinde durabilmektedir. Yalnız estetiğin bilim olma yolunda attığı adımda felsefe ile kol kola olduğu göz ardı edilmemelidir. “Estetiğin geçmişte felsefeye bağımlı oluşuyla bugün

bilim olma yolunda çaba gösterirken gene de bir ölçüde felsefeye yakın duruşunu birbiriyle karıştırmamak gerekir. Bugün her bilim dayanaklarını doğrulayabilmek için felsefeyle yakın ilişkiler kurma gereksinimi duyuyor. Felsefe bilimlerin kendilerini temellendirmelerinde ve kendilerini geleceğe doğru açmalarında en büyük yardımcısıdır” (Timuçin, 2003: 29). Bilim dalları ilk aşamada özerklik kazanmak için felsefeden kopmuş olsalar da kendilerini gerçekleştirme sürecinde felsefeden destek almışlardır. Estetikte “estetik de” bilim dalları gibi özerklik kazanma sürecinden geçip özerkliği kazanmamıştır. Estetik hala felsefenin bir alt dalı olarak varlığını sürdürmektedir. Ama bu yine de estetiğin bilim olmayacağı anlamına gelmemektedir. Hatta estetiğin bilim olma çabası, boş bir umut olarak görülmemelidir. Çünkü:

“Estetik bugün öbür bilimler gibi somutun ya da deneyin alanını araştırma alanı ya da başlıca araştırma alanı olarak seçmiş olmakla belli bir bilimselleşme sürecini yaşamaktadır. Onun uğradığı güçlükler elbette daha önce göze aldığı güçlüklerdir, ancak aşılmayacak güçlükler değildir. Bilim olma serüveninin bununla birlikte belli bir zaman alacağı bellidir. Ancak onun ulaştığı bilimsellik çizgisini yeterli görmek de olasıdır” (Timuçin, 2003: 30).

Timuçin estetiğin bir bilim olduğu anlayışını desteklemek amacıyla Alexander Gottlieb Baumgarten’in görüşünü örnek almaktadır. Timuçin, Baumgarten’in estetiğin bilim olarak anlaşılmasına yönelik attığı adımlarının çok önemli olduğunu dile getirir.

“Alexander Gottlieb Baumgarten estetiğin bir bilim olduğunu, hem de bir yasa bilimi olduğunu bildirdi: estetiği felsefenin kanatları altından çıkardı. Bugünkü gözle baktığımızda şunu rahatça söyleyebiliriz: estetik elbette bir yasa bilimi olamaz, o da olsa olsa ahlak gibi, hukuk gibi, siyaset bilimi gibi bir kurallar bilimi, kural koyucu bir bilim olabilir. Ne olursa olsun Baumgarten’in bu keskin ve yürekli çıkışı estetiğin tarihsel dönüşümü açısından çok önemli bir girişim oldu” (Timuçin, 2009: 10).

Timuçin’e göre Baumgarten estetiği felsefenin kanatları altından çıkarmıştır. Onunla birlikte estetik özerk bir kimliğe bürünmüştür. Estetik bir bilimdir ama yasa biliminden ziyade bir kurallar bilimidir.

Timuçin’e göre estetiğin alanı ‘güzel’ kavramının etrafında şekillenir. Estetiğin ilgilendiği bu güzel kavramı uçsuz bucaksız bir kapsam içerir. Estetiğin diğer sanatlar içinde güzelin ne olduğu ne olmadığına yönelik kuramsal ve uygulamalı yaptığı araştırma kolay bir iş değildir. “Bugünün bilimselleşme yolundaki estetiği bu araştırmaya temel olacak verileri öbür bilimlerin yaptığı gibi deneyden getirmeye çalışıyor. Deneysellik bilimselliğin zorunlu çağdaş koşuludur. Estetik ortaya koyacağı bilgilere temel olacak verileri laboratuvarında derlemeye özen gösteriyor” (Timuçin, 2003: 30). Estetik sonunda felsefenin kurallarıyla düşünmekten kurtuldu, bir deney bilimi olmaya başladı. Bugün güzel araştırması masa başında değil laboratuvarında yani

yapıtların dünyasında yapılıyor. Masa başıyla laboratuvar arasında sıkı bir bağ var. Estetiğin gökten yere inmesi, ayaklarını yere basması diyebiliriz buna (Timuçin, 2014: 22). Dolayısıyla XIX. yüzyıldan bu yana estetikçiler estetiği bir laboratuvar bilimi kılmaya çalışıyorlar (Timuçin, 2003: 30). Bu bakımdan artık estetik salt felsefenin uğraş alanı olan düşünme alanının ötesine geçerek kendini pratik alana açmıştır. Timuçin'in dediği gibi estetik kendini bilim kılmış ve laboratuvarında çalışmaya başlamıştır. O estetiğin bilim olma yolunda attığı adımlara değinir ve diğer bilimlerle nasıl kontak kurduğunu inceler. Eş deyişle Timuçin'e göre bir bilim olarak estetik güzeli araştırırken bilgi edinme çabasında bazı bilimlerle ortak çalışır ve hatta iş birliği içinde olur.

“Bir güzel araştırması olarak estetik araştırmayı başka alanlardan kopuk, tam tamına özerk bir araştırma olarak düşünemeyiz. Estetik bugün felsefeden ayrılmıştır ama onunla köklü bağlantılarını sürdürmektedir, felsefenin yöntemleriyle düşünmese bile ona gereksinim duymaktadır. Estetik felsefeden başka sanat ruhbilimiyle, sanat felsefesiyle, özellikle sanat tarihiyle sıkı bir bağlantı, sıkı bir işbirliği içindedir” (Timuçin, 2003: 34).

Timuçin estetiğin bilim olma yolunda kat ettiği yolda onun felsefeden keskin hatlarla ayrıldığını kabul etmez. Estetik hala felsefeyle bağı bulunan bir bilimdir. Zira hangi bilim dalı felsefeden salt ayrılmıştır ki? Estetik, felsefeyle bağı olduğu kadar ruhbilimiyle, sanattarihine de bir bağ içerisindedir. Çünkü estetik, bilgisiz hareket etmek yerine ona bilgi sağlayan alanlarla temas alinde olmayı daha faydalı görmektedir. Timuçin, bu tanımlamayı yaparken ruhbiliminin sanat eserini yaratmadaki işlevinden bahseder. “Estetikçinin işi doğrudan doğruya yapıtın temelindeki ruhsallığın niteliklerini ortaya koymak olmasa da, bu niteliklerin ortaya konulması estetikçiye sanat yapıtını kavramada ve ayrıştırmada büyük ölçüde yardımcı olur” (Timuçin, 2003: 34). Oysa sanat ve estetik alanlarının ruhbilimine yönelim açıları farklıdır. “Estetik güzelin koşullarını araştıran bir değer yargıları bilimi olurken tüm deneyici eğilimlerine karşın kural koyucu bir bilgi alanı olarak görünür, bu yanıyla hukuku ahlakı mantığı andırır. Oysa sanat ruhbilimi sanat düzeyinde ruhsal yapının gözlemlenmesini öngörür, buna göre yaratan insanın hangi ruhsal etkilerle sanatsal yaratıya yöneldiğini araştırmakla yükümlüdür” (Timuçin, 2003: 34-35). Timuçin'in çalışmalarına yönelik yapılan okumalarda estetiği bir bilim olma yolunda tümevarım ve tümdengelim kavramları içinde de ele aldığı görülmektedir.

“Estetik bir bilim olabilme yolunda somuta yönelirken salt ussal çıkarımları ve göstermeleri bir yana bırakmış, tümevarımı ve tümdengelimi kullanmaya ve bir genel görüşten tek tek durumları çıkarmaya yönelmiştir. Gerçekte bu iki yöntem apayrı iki yöntem değil tek bir yöntemin iki ayrı yüzüdür. Genellemeler yapan kişinin sonunda özellemler yapması gerekecek, özellemler yapan kişi usavurmalarını önceki genellemelere dayandırmak isteyecektir. Bunlar biri öbürüne zorunlu olan yöntemlerdir,

---

bunlardan birinin eksik kullanımı estetik araştırmanın bilimsellik değerini sakatlar, bunlardan birine öncelik verilmesi kuramı ya da uygulamayı aşım ölçülerde öne çıkarabilir” (Timuçin, 2003: 36).

Estetik bir bilim olma yolunda güzelin uçsuz bucaksız kapsamı içinde bilimselliğe yaklaşırken hem tümevarımı hem de tümdengelimini kullanmaktadır. Timuçin, bu iki yöntemin aslında aynı noktaya vardığı yani genelin-özelle, özelin-genelle ilişkisinin olduğunu belirtir. Bu bakımdan bu iki bilgi elde etme yöntemi estetiğin bilgi elde etmesine aracılık etmektedir. “Estetikte her sorun güzelle ilgilidir. Bu yüzden estetik güzelin bilimi ya da güzelin bilgisi diye tanımlanır. Güzeli güzel kılan etkenin peşinde olmak bir estetik çaba içinde olmaktır. Güzelin alanına girmek nitelikselin alanına girmektir ya da niteliklerin alanına girmektir” (Timuçin, 2003: 39). Oysa bilim nicelikselle ilgilendiği gerekçesi ile estetik bir bilim olma yolunda ilerlerken bu durum bir engel gibi görünmektedir. Estetik alanını sınırlanmayacak kadar geniş olması Timuçin için bir engel gibi görünmüyor. “Niceliksel öğeleri niteliksel öğelerin temelini oluşturuyorlar diye estetikte belirleyici sayamayız. Güzeli güzel kılan öge niteliksel öğedir” (Timuçin, 2003: 39). Estetik bilimi nicel ve nitel verileri kullanarak yoluna devam eder. Timuçin estetiğin konusu olan güzel söz konusu olduğunda niceliksel ve niteliksel kavramların işlevini dile getirir:

“Sanatçı yapıtını kurarken uzayı ve zamanı işler, yapıtta belirleyici olan uzay ve zaman kimyasıdır. Bu da yapıtın kuruluş koşullarında niceliksel etkenin belirleyici olduğunu gösterir. Sanatçı yapıtını oluştururken nicelikselden giderek nitelikleri kurar. Yapıt bir nitelikler karmaşığdır. Bir yapıtın görünür niceliksel özellikleri onun değeriyle ilgili değildir. Estetikte değer sorunu bizi doğrudan doğruya niteliklere bağlar. Bu yüzden estetik araştırmasının temelini nitelikler araştırması oluşturacaktır” (Timuçin, 2003: 39).

Bir diğer yapıtında konuyla bağlantılı olarak şunları aktarır: “Çok basit bir deyişle, sanatçı da ölçüp biçen bir kurucudur, bir yaratıcıdır. Ancak oluşumunun koşulları niceliksel de olsa her yapıt bize bir nitelikler bütünü olarak görünür” (Timuçin, 2009: 11).

“Gerçekte bilim ve sanat ayrımı nicelikselle niteliksel ayrımına dayanır. Niceliksel olan bir nesnede sayılarla ya da ölçülerle ilgili olandır, bilimsel saptamalara açık olandır. Niteliksel olan, bir nesnede durumlarla konumlarla ilişkilerle ilgili olandır. Niteliksel olan, ölçülerden kaçan, en genel açıklamalarla ortaya konulabilir. Buna göre bir sanat yapıtının ölçülebilir yanları, boyutları ya da bölümleri onu sanatsal kılan öğeler değildir” (Timuçin, 2003: 39-40).

Timuçin bu görüşünü bir örnek üzerinden temellendirir: “Bir roman on iki bölümden oluştuğu için, bir resim 70x100 boyutlarında olduğu için daha güzel ya da daha az güzel değildir. Bir şiirde on tane “mavi” yedi tane “deniz” üç tane “kuş” sözcüğünün kullanılmış

olmasından giderek estetik araştırma yapamayız” (Timuçin, 2003: 40). Dolayısıyla estetik kendine güzeli konu edinirken sınırlandırma yapmaz ve güzeli bütün yönleriyle ele alır. “Niteliklerle ilgili bir bilim olacaksa, olabilirse, estetik de bir bilim sayılabilir. Gerçekte estetiğe bir nitelikler bilimi diyebiliriz. Şunu da unutmamak gerekir ki sanatta nitelikler dediğimiz belirleyiciler de kökenlerinde yani oluşum koşullarında nicelikler bulunan bütünlüklerdir. Her yapıt bir uzam ve zaman kimyası olduğuna göre sanatçının yapıtını oluştururken niceliklerle alışverişte olduğu kesindir” (Timuçin, 2009: 11). Timuçin’de estetik bilim olduğu için tümevarım, tümden; nicel ve nitel olanlarla ilgilenmektedir. Estetik kendi çalışma alanı içerisinde esere bütün yönleri ile bakmaktadır. Eş deyişle onun için estetik güzelin bir bilim yolunda ilerlediğidir. Güzel bilim olan estetik ile anlaşılabilir. Estetik

Sonuç

Sanat ve bilim, nitelikleri bakımından birbirinden ayrı düşülen ama insan eylemlerinin bir sonucu olarak birbiriyle ilişkili olduğu görülen alanlardır. Toplumsal bir varlık olan insan, yaşamını sürdürebilmek, kolaylaştırmak ve yararlı işlerle ilgilenmek için aklını kullanır. Aynı zamanda düşünsel yönüyle de sanat alanında yaratıcılığını gösterir. İnsanın var oluş evresinden itibaren gerçekleştirdiği eylemlerinin sonucuna bakılırsa sanat ve bilim farklı iki alan olsalar dahi birbiriyle ilişki halindedir. Sanatçı ile bilim insanı için, yaratıcılık ve özgürlük kavramları ortak kavramlardır. Sanatçı ya da bilim insanı yaratıcılıkta üretken iken özgürlük açısından kısıtlanmayı kabul etmezler ve zor şartlarda bile kendi düşüncelerinden vazgeçmezler. Doğanın kendinde gizlediği açık ve seçik simetri dengesinde dahi sanat ve bilim ilişkisinin birbiriyle bağlantılı olduğu da görülmektedir. Yani sanat doğada gizli açık ve seçik simetri dengesi içinde duyguyu sezgisel olarak ifade ederken, bilim doğada gizli açık ve seçik simetri dengesini sezgisel bir anda fark ederek onu yasa üzerinden ifade etmektedir. Aynı zamanda günümüz teknolojisinin ilerlemesi sonucu sanata bilimi; bilime de sanatı dâhil etmiştir. Örneğin sanal ortamda yapılan görsel tablolar, resimler ya da yapay zekânın inanılmaz besteler yapması sanat ve bilim-teknolojinin ne kadar iç içe geçmeye başladığına birer delildir. Örnekler çoğaltılabilir. Bu da sanat ve bilimin birbiriyle ilişkili olduğu varsayımını etkin kılarak desteklemektedir.

Timuçin sanatın özünü çocuklukta bulmuştur. Çocukluktan büyüyene kadar içimizde taşıdığımız ilk izlenimlerin bizim sanat anlayışımıza yön verdiğini belirtir. Bu minvalde sanatın bir insan araştırması olduğu, insanı temel aldığı ve iyi bir sanat eserinin insanı tüm yönleriyle anlatan eser olduğu söylenebilir. Timuçin’in sanat anlayışında anlam ve yorumun da önemli olduğu görülür. Sanatçının anlama ve yorumlama kabiliyeti tamamen onun görme açısına bağlıdır. Yani Timuçin, sanatçının gelişigüzel anlama ve ayrıştırma yapmasını, sağlıklı göz

organının görme işlevini ‘sanatsal körlük’ olarak nitelendirmektedir. Timuçin’e göre sanatçı, anlam ve yorumlama açısından gelişigüzel değil, donanımlı olmalı yani donanımlı görme ile görmeyi gerçekleştirmelidir. Dolayısıyla o sanatçının sanat eserine bu şekilde yaklaşan bir ‘doğru göz’le bakmasını salık verir.

Timuçin’in sanat anlayışında felsefenin yeri önemlidir. Bu minvalde felsefi bilgisi eksik olan kişinin, sanat alanında da bilgisi eksiktir. Timuçin için düşünce yetisi insanı yaratmaya yönlendirir. İyi düşünen iyi bilendir, aynı zamanda insanı iyi araştıran ve sanat eserinde insanı iyi yansıtır. Felsefe bilgisi olan kişi sanat alanına tek yönden bakmaz, tüm yönleriyle ele alır. Felsefe gibi bilimin de sanat anlayışında önemli olduğu görülebilmektedir. Çünkü bilimi de insan araştırması yapan bir alan olarak değerlendirir. Timuçin’in sanat anlayışında bu üç alanda (sanat-felsefe-bilim) insanı araştırma açısından önemli yer kaplar. Bu üç alan, insanı araştırma da farklı yöntemler kullanarak yapıtlarında insanı yansıtmaya çalışır. Ayrıca Timuçin *sanat alanını*, insanı araştırma konusunda felsefe ve bilim açısından ayrı bir yerde tutmaktadır. “Sanat, bilimin ve felsefenin giremediği yere girer. Sanatı gözden çıkarmak bütünlüklü insanı gözden çıkarmaktır. İnsan nesnellikleriyle olduğu kadar öznellikleriyle insandır. Descartes pek haklı olarak ‘insanın bilgisi bir bütündür’ diyordu. Yetkin bilinçler bu üç alanın yani bilimin, felsefenin ve sanatın üçüyle de ilgilidir” (Timuçin, 2011: 19). Çünkü Timuçin’e göre sanat diğer iki alandan farklı olarak insanı derinlemesine araştırır. Sanat insanı araştırırken hem akılsal hem de duygusal olarak ele almıştır. Sonuç olarak Timuçin’in sanat anlayışında ortak çalışma alanları olan sanat, felsefe ve bilimin önemli olduğu görülmüştür.

Timuçin estetiği bilim olarak kabul etmektedir. Hatta Timuçin, estetiğin Baumgarten ve Lessing’den beri bilim olduğunu söylemektedir (Timuçin, 2011: 11). Bu minvalde Timuçin açısından “estetik bir bilim olmaya çalışan, bilimsel diyebileceğimiz yöntemlerle iş gören bir bilgi alanıdır. Onun doğrudan doğruya bir bilim olduğunu söylersek yanlış düşeriz, bununla birlikte onun bundan böyle geçmiş zamanlarda olduğu gibi felsefenin yöntemleriyle düşünen, güzel’i metafizik çerçevede araştıran bir bilgi alanı olduğunu da söyleyemeyiz” (Timuçin, 2009: 9). Estetik bir bilim olma yolundadır ve özneli-nesneli de kapsayan bütünsel bir yapıda kendini oluşturmaktadır. Timuçin estetiği bilim yolunda ilerleyen bir yasa olarak ele aldığı görülmekte ve Timuçin’in estetiği güzel kavramının etrafında şekillenmektedir. Timuçin güzel kavramının uçsuz bucaksız bir kapsama sahip olduğunu ifade eder. Timuçin estetiğin konusu olan güzelin bir bilim olma yolunda ilerlemesinde bazı engellerle karşılaştığını belirtmiştir. Bu engeller bilimin içerdiği kavramların güzeli kapsamadığına yönelik yapılmıştır. Yani bilimin tündengelim ve niceliksel özellikler taşıdığını ama güzelin tümevarım ve niteliksel özellikler taşıdığı belirtilir. Oysa Timuçin’e göre güzel kavramı, uçsuz bucaksız bir kapsama sahiptir. Bu

bakımdan güzel hem tündengelim hem de niceliksel kavramları da içinde barındırır. Kısaca Timuçin'in sanat-estetik-bilim anlayışını ortaya koymak adına birtakım eserler, çalışmalar ortaya koyduğu görülmüştür. Buradan hareketle Timuçin'in sanat-estetiğin anlayışının bilim olma yolunda olduğu söylenebilir. Onun güzel ile ilgili çalışmaları güzelin bir bilim olma yolunda ilerlediğini ve bir bilim olduğu görüşünü desteklemektedir.

Kaynakça:

- Alioğlu, N. (2018). Sanat ve Bilim İlişkisi, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı: 2, 2018.
- Düz, N. (2011). Apollonik ve Dionysostik Öğeler Bağlamında Sanatta Değer Kavramı. *Art-E Sanat Dergisi*, 4(8): 1-15. <https://doi.org/10.21602/sgsfsd.48544> (Erişim Tarihi: 22.12.2023).
- Heidegger, M. (2001). *Being And Time*. Translated By John Macquarrie & Edward Robinson, UK, Blackwell Publishers Ltd.
- Heraclitus. (2003). *Fragments*. Translated By T.M. Robinson. Canada: University Of Toronto Press.
- Ömerustaoğlu, A. (2004). Bir Bilgi Etkinliği Olarak Bilim ve Sanat, *Felsefe Dünyası Dergisi*. Sayı:39, 1: 99-110.
- Sekban, Ç. Y. (2022). *Afşar Timuçin'in Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Timuçin, A. (2003). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2005). *Düşünce Tarihi 3: Gerçekçi Düşüncenin Çağdaş Görünümü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2008). *Felsefeden Estetiğe*. Ankara: Hayal Yayınları.
- Timuçin, A. (2009). *Sorularla Estetik Elkitabı*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2010). *Düşünce Tarihi 1: Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2011). *Estetikte Anlam ve Yorum*, İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2012). *Düşünce Tarihi 2: Gerçekçi Düşüncenin Gelişimi*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2013a). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2013b). *Estetik Bakış*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2014). *Edebiyat Estetiği Konusunda Kendimle Konuşmalar*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Yazıcı, A. (2018). *Estetik ve Sanat*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, T. S. (2014). İnsan Etkinliği Olarak Bilim ve Sanat, *Sanat ve Tasarım Dergisi*. Cilt:6, Sayı:6: 90-99.